

Da bolje pojasnim vspeh iztrebljenja mahú, naj navajam sledečo praktično skušnjo: Enako velik kos senožeti nepregrabljen, torej z mahom preraščen, dal je 377 kilo sena, — drugi poleg tega, torej iste lege, iste zemlje in trate, pa pregrabljen in sitnega mahú oproščen dal je 770 kilo sená. Kolik razloček pridelka za majhen trud!

Da primerna gnojitev z gnojnico, v katero pomešamo tudi pepela, jako pospešuje travno rašč, nam kažejo sledeče številke: Prvi kos senožeti nepognojen in nepregrabljen dal je 377 kilo sena, — sosedni kos sicer nepregrabljen, pa z gnojnico in pepelom pognojen dal je 833 kilo sená, in še drug sosedni kos, pregrabljen in pognojen, dal je 1563 kilo finega sladkega sena, ki je gotovo za polovico več redilnosti bilo od onega sena, pridelanega na prvem nepregrabljenem in nepognojenem kosu.

Jaz sleherno spomlad do sto goldinarjev potrosim za gnojnico in pepel in bom vedno iz srca rad te stroške za naše šolske senožeti izdaval, ker vem, da noben denar v gospodarstvu se mi ne povrne s tako bogatimi obresti kakor prav oni za zboljšavo senožeti.

Gospodarji! še je zdaj čas za to očitno zboljšavo z mahom poraščenih travnikov. Poskusite, in skušnja Vas bo učila, da ste prav storili.

Prof. Povše.

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

Kdor je kdaj po Trnovsko-Uremski dolini potoval, ali se celó tukaj dalj časa bavil in ima za agrarne razmere svojih sodeželanov pazljivo oko, opazil je brez vsega truda, da je v tej dolini, posebno poleg vode Reke, ki teče skozi veliko teritorija — več ali manj močvirnatega, katerega tukajšnji ljudje navadno mlake imenujejo.

Na vseh teh mlakah prideluje se leto za letom po več tisoč kvintalov (novih centov) kisle konjske krme, katera posestnikom vselej še gotovih stroškov ne povračuje, ker se vsa po senenih prekupcih, domačih in tujih, doma dobri kup in ceno pokupi, ter v Trst ali pa Reko v daljni prodaj izvozi. Ravno nekaj takega ko v Trnovsko-Uremski dolini opazuje se tudi na Pivki in v Vipavski dolini, o čemur pa daljno opisovanje prepriščam spretnejšim peresom dotičnih krajev; le sem in tje bodem tudi o tem kaj rekel.

Kolika škoda zavoljo tega je tukaj gledé domače živino-, osobito govedoreje, katera je in bode ne le v tukajšnji dolini, nego v celem Postojnskem okraji posebno v prihodnje, ko se bode ta glavna stroka kmetijstva vsled znane postave gotoveje rentovala! Ravno umna živinoreja je glavna podpora, glavni steber in duša kmetijstva osobito po krajih Postojnskemu okraju enakih. — Kolikor bolj se bode umna živinoreja, posebno v Trnovsko-Uremski dolini pomnožila in kultivirala, toliko bolj bode tudi sedanje grozno uboštvo se umikalo in izginjevalo!

Drevo brez korenin, truplo brez duše, a kmet pa brez živine so trije fizično mrtvi predmeti, med katerimi je pa zadnji še na najslabejem, ker je poleg svojega živega telesa za svoj mu odločeni posel vendar le mrtev — se sicer giblje in maje, a pri vsem tem nikamor ne more. — Tak kmet podoben je nesrečnežu,

predek kmetijstva čakati morali do sodnega dne. Ko bi priprosti kmet vrtil koló kmetijskega napredka, povrnili bi se nam zopet oni časi nevernih kmetijskih Tomažev, ko so briči morali naše kmete priganjati, da so zdaj nam toliko potrebni krompir sadili, družbe kmetijske pa premije dajale takim, ki so ga proste volje sadili! Vred.

ki je v temni noči pravo pot zgrešil in v močvirno blato zašel, iz katerega se pa nikdar več ne reši, ker bolj ko si iz njega pomaga, bolj va-nj leze in se slednjič popolnoma za — vselej pogrezne.

Taka godí se kmetom zemljiščinim posestnikom, kateri nimajo ali nobene, ali pa premalo živine napram svojim posestvom. Ob takih slučajih in prilikah najpogosteje boben, a potem pa kant poje, kar se pa nasprotno v krajih, kjer je živinoreja dobro zastopana in razširjena, le redko kdaj prigodi. Nevednost je v vsakem stanu za človeka najbolj draga reč, katera ga pripravi v obup, zapravljanje in pujančevanje. Kmet, kateri ima obilno živine, a po slabem gospodarstvu in lahkomišljenem zapravljanji na boben pride, je vsaj takrat vesel, kedar ga ima pod kapo; oni revež brez živine pa pri vsi svoji varčnosti in marljivosti se svojo družinico vred od dne do dne veči glad, pomanjkanje in bede prenašati mora; denara ni iz česa vzeti, živeža ne kje pridelovati, ker je zemlja vsa opustošena vsled negnojenja, davki zaostajajo, tudi se sem in tje še kak dolg na opustošeno zemljišče napravi — in tak ubožec je potem kot sam svoj lastni gospodar za — vselej pokopan. Da se take žalostne prikazni osobito v Trnovsko-Uremski dolini, dalje pa tudi v celem Postojnskem okraji po moči odvrnejo, treba bode sploh več goveje živine tod rediti in živinorejo na boljšo stopnjo povzdigniti. Da se bode pa to tudi izvesti moglo, moralo bode se v prihodnje tukaj več krme — dobrega sena, otave in detelje za govejo živino pridelovati. Kako pa to, porече eden ali drugi, ker imamo malo travnikov, na katerih se sladka mrva prideluje? Z odgovorom ne odlašam.

Doseže se na dva načina, in ta sta:

- vsak posestnik naj poseje na svoje bolj oddaljene njive deteljno in drugih sladkih trav seme — travulje, moharja, lisičjega repa in drugih;
- naj se močvirnati travniki osušé ali razvodijo, ter v travnike, katerih produkt bode sladko senó, spremené. (Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Reana luxurians.

O tej za naše kraje novi rastlini je c. kr. kmetijska družba od spoštovanega gospoda iz Istre dobila sledeči dopis: Seme, katero mi je blagovolilo poslati sl. društvo, sem sadil 7. aprila 1880. leta na prostor malo gnojen, pa 1½ čevlja globoko prekopen. Dve rastlini ste pognali 24. aprila, 30. drugi dve, 3. maja ena, 5. še ena in 17. sedma in zadnja. Vse so lepo rastle, po ½ m. saksebi. 6. dne junija sem zapazil na starejših steblih po sedem peres, izpod dolenjih peres pa tudi vršiče. Sredi meseca septembra sem porezal en grm reane, kateri je imel dvajset stebel visokih en meter in pol, tedaj kakor najlepša turšica, kateri je bilo tudi perje v vsem podobno. Palica je bila mehka in sočna, kakor ona od mlade koruze, če ne še bolj, a rezala se je kakor pesa. Krave in kunci so jo prav radi jedli, ne pustivši nobenih zjedkov. Iz ostalih kocljev je pahnilo v par dnevih mnogo perja, katero sem uže čez 14 dni porezal. Vse grme sem porezal 25. oktobra. Stebla so merila po 2-3 m. in mehka so bila, kakor ona od 14. septembra; semena pa niso naredila; še cvetja niso imela. — Prav rad bi skušal Reano še naprej, pa tudi še kako drugo rastlino, od katere se je nadejati kak poboljšek za našega ubozega isterskega kmeta, ki je žalibog brez pouka in brez vsega dobrega zgleda. Slavno društvo si bo pridobilo visoke in večne zasluge za državo in za nas zapuščene isterske Slovence, mr-

več ne pozna. „Tempora mutantur et nos mutamur in illis“ pravi latinski pregovor, po domače bi se reklo: čas se spreminja, mi pa z njim. Oj, kako resničen je ta pregovor, z ozirom na lepo Pivko!

Kdor je pred pet- in dvajsetimi leti iz Vipave na Razdrto prišel, in od tod proti Postojni, ali pa nasprotno od Postojne proti Razdrtemu potoval, našel je cesto vedno polno težkih vozov „parizarjev“ in drugih, kateri so se med vednim upitjem „tigot, bistagor!“ in pokanjem z biči v skoro nepretrgani vrsti naprej pomikali. Veseli glas postilijonskega roga razlegal se je čez holmce in doline; v krčmah, bodi-si po vaséh, kakor tudi v posameznih, ob cesti ležečih bilo je vedno polno domačih, in še več unanjih gostov — voznikov — vsi so bili židane volje. In kako bi ne bili, saj je bilo vendar na cesti zaslužka v izobilji, „cvenk“ našel se je v najrevnejši bajti, v še tako stranski vasi. Vsled tega kraljevala je splošna zadovoljnost; nadlóg in stisk se skoro ni poznalo.

Da se je pri takih razmerah zaradi obilnega zaslužka na cesti in ob cesti kmetijstvo le bolj zanemarjalo, si lahko vsak misli. In v resnici, obračal se je ves kmetijski trud skoro izključljivo le na pridobitev potrebnega sená in ovsa za vprežno živino, na pridobitev neobhodno potrebnega žita, krompirja, repe, zelja, fižola itd. za človeško domačo hrano. Za prodajni se skoro nihče trudil kaj pridelati. Srečni Pivčan pečal se je s kmetijo v obče presneto malo; kmetijstvo imenovati se je smelo pred pet- in dvajsetimi leti skoro le postransko opravilo večine prebivalcev na Pivki.

Ako se pa danes na Razdrto in od tod dalje po Pivki podamo, najdemo jo, kakor uže rečeno, vso predrugačeno, — tiho, kakor izmrlo. Vpitja in pokanja voznikov ni več slišati, postiljon postal je samec, kateri bi smel brez vse škode svoj rog na klinu viseti pustiti; velika večina krčem po vaséh in trgih, osobito pa preko ceste je izginila, nekatere zaznamvajo le še merišča, ali pa tudi čisto nova, vse drugačnemu namenu sozidana poslopja. S krčmami izginila je pa tudi vsa židana volja, in še v tistih, katere še obstojé, vlada le bolj klavernost, kakor pa veselje. Skratka, čas se je spremenil, in gmotne ali premoženjske razmere Pivčanov z njim vred, žalibog, ne na boljše, ampak na slabše. Železnica pobrala je ves zaslužek na cesti, „cvenk“ se je skoraj do čistega izgubil, zadovoljnosti ni nikjer več, še najpremožniši le vedno tožijo; potreba in stiska ni osamljena, ona je splošna. Kmetijstvo, nekdanj skoro postranska reč, postati je moralo glavni stebel, — al on je tako šibak, da prebivalcem ne more pomagati kvišku, temveč oni so od dné do dné večí reveži. Mizeria, mizeria postaja na Pivki vedno splošnejša.

Vzrok temu, pravijo Pivčani kaj radi, je železnica. No, v prvi vrsti in na prvi pogled se sme tako misliti in soditi; vendar pa ni nikakor misliti, da bi se železnica kaj več odstranila, marveč novih železnic si le smemo, si moramo želeči. Naj se pa še toliko novih železnic ustanovi, vendar vse skupaj ne bodo v stanu naši Pivki pomagati, njene žalostne premoženjske razmere v obče predrugačiti, zboljšati, ako ne bodo njeni prebivalci, kateri so na kmetijstvo navezani, do spoznanja prišli, da tičí vzrok zdajšnji revi še nekje drugod, in ako se ne bodo potrudili odstraniti vzrokov in zahtevam novega časa vstreči.

Osoda, katera je vsled železnice Pivko zadela, zadela je tudi še marsikateri drugi kraj, še marsikatero drugo celo deželo. Da! železnica prinesla je seboj bistvene spremembe v celi državi, v vse njene stanove brez izjeme, a ne samo med kmetovalce. Ako bi bila toraj železnica res edina kriva veliki revi na Pivki, biti bi

morala to povsod. Temu pa ni tako; marveč nasprotno se nahajajo v naši državi kraji, nahajajo se v nji cele velike dežele, katerih prebivalci so pred toliko in toliko leti v popolno enakih razmerah živeli, kakor Pivčani, in vendar jih dan danes ne tlači ni tolikošna reva ni uboštvó, marveč živé srečno v blagostanu, še celó večem blagostanu, kakor znabiti nekdanj pred železnico. In zakaj? — Prav za to, ker so koj v prvem začetku spoznali, da je treba novi napraviti, železnici, primerno tudi kmetijstvo prestrojiti, ter po gotovem in pravem načrtu tako vrediti, da mu bode železnica na korist, ne pa na škodo, da mu bode ona pridelke in izdelke odpeljevala, jih trgovini izročevala, ne pa samo iz družih dežel uvažvala.

Na naši Pivki se to ni zgodilo; železnica je pridrdrala, vse gospodarstvo, kmetijstvo ostalo je pa do današnjega dné pri starem; razliko zapazujemo le v tem, da se senó, katero se je nekdanj doma porabilo, danes v Trst izvažuje. Drugi pridelki se ne le ne izvažajo, ampak tudi ne prodajajo, vsaj v količkaj izdatni množini ne, kajti z žitom z Ogersko, Rusijo, osobito pa Ameriko konkurirati je nemogoče.

Da, prav za prav je sedanje kmetijsko gospodarstvo na Pivki še slabše memo nekdanjega, če pomislimo, da je od sená, ki se ga je nekdanj pridelovalo, vendar velika množina gnoja več doma ostajala, nego sedaj, ko se le kaj malo živine izreja, in ko namesti da živina tako rekoč kmet od sená živi, ker ga prodaja, in to vkljub temu, da mu gnoja, prvega pogoja vspešnega kmetovanja, povsod močno, močno pomanjkuje.

Posebno pa se bomo prepričali, da je temu res tako, ako se ozremo po gozdih, kateri so nekdanj lepo mirno doraščali, med tem, ko se dandanes neusmiljeno izsekavajo, ter ne gledé na bodočnost večinoma popolnoma pokončujejo. V malo letih ne bode na Pivki nobenega gozda več, kmetijstvo, kakoršno se goji, pa uže zdaj nič ne nese; za Boga! kam pelje vse to? Kmetovalcu na Pivki pri tem tiru konečno ne bode nič drugega ostalo nego kopita pobrati ter deželo zapustiti.

Zadnji čas je, res prav zadnji čas, da se prične na to misliti, kako bi se dalo kmetijstvo na krasni Pivki zahtevam današnjega časa, časa železnice, predrugačiti, zboljšati in po času primernem načrtu urediti.

To hočemo v prihodnjih številkah pokazati.

(Dalje prihodnjič.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Dalje.)

V prvem slučaju uže čujem godrnjanje: Kje bomo pa potem živeža za se in za svoje družinice pridelovali, če tudi njive več ali manj v pridelovanje živinske krme porabimo; še tako, ker skoraj vso zemljo, kjer je lega in prst količkaj pripravna, v njive obdelamo — ravno da v dobrih letih živeža za 3 do 6 mesecev pridelamo in to še le boljši in večí kmetje. O srednjih in slabih letih se pa s pridelkom še eno četrtletje ne izide in to pri trdnih kmetih, če jih tako imenovati moremo, kaj pa še le pri malih kajzarjih? Res je in ne ovračam take trditve pri sedanjih razmerah; ali le počas naprej, da ogledamo to važno zadevo od neke druge bolj praktične strani nekoliko natančneje.

Kaj ti pomaga veliko obdelanega in obsejanega polja, če pa k temu primerne števila goveje živine v tvojem hlevu ne najdem, katera je pa dostikrat zbog premale krme in slabega oskrbovanja vsa zanemarjena; koliko slabše je pa za-te še, ako se pri tebi vsakovratna živina celó popolnoma pogreša! Zemlji ne moreš nikdar

s potrebnim in primernim gnojem nadomestiti, kar ti je po poljskih pridelkih iz sebe oddala, ker se pa to leto za letom neprestano godi, postaja čezdalje bolj opustošena in na zadnje ni pridelka več. Ako svojo živino le na pol in slabo krmiš, vedi, da boš od nje dobival tudi le malo in to polovico slabšega gnoja, nego od pošteno krmljene živine.

Dalje se pa tudi obilo polja z malimi močmi nikdar dobro in umno obdelati ne more: a od površno obdelane zemlje, če bi tudi spočita bila, se dobrega in obilnega pridelka nikakor zahtevati in pričakovati ne more. „Površno storjeno je vselej skaženo“ velja tudi pri obdelovanju polja, kakor pri vsakem drugem delu in opravi.

Ker je s poljsko zemljo veliko več in mnogovrstnejega dela od zgodnje pomladi do pozne jeseni nego s senožetimi in travniki, naj bi se svet v njive, kjer je mogoče, le blizo doma in stanovanja vporabljeval. Koliko manj trpé živina in ljudje pri izvažanju gnoja in drugih reči na blizo stanovanja ležeče njive, kakor tudi dovažanju poljskih pridelkov na dom! Koliko časa se prihrani tudi delavcem in plevicam, kateri imajo z okopavanjem pletvijo in drugim med letom na polji večkrat opraviti, ako jim ni treba daleč na taisto hoditi! Na njivah blizo doma se uže zjutraj veliko dela stori, med tem, ko bi se na oddaljeno še dospelo ne, a na oddaljenem mora se pa tudi zvečer preje od dela prenehati nego na blizo doma ležečem. Kar obdela na od doma več ali manj oddaljenem polju v enem dnevu 10 delavcev, bode ravno tisto delo na blizo doma ležečih njivah ti v enem dnevu 8 delavcev opravilo; zjutraj se prej delati prične, zvečer se pa tudi dalje dela, a med dnevom so pa delavci tudi vedno pazni, da bi jih gospodar ali pa gospodinja brezposelne ne zasačila, kakoršno nadzorovanje jima pa na oddaljenem polju vselej mogoče ni. Uže tu je veliko dobička prihranjenega, posebno, če se to vsako leto še po večkrat ponavlja.

Manj polja dobro pognojena, globoko preoranega in pravilno obdelanega bode ti več in boljših sadežev rodilo in donašalo, nego veliko pustih in slabo obdelanih njiv. Na ta način prihrani se veliko časa, kateri se dá v snaženje in izboljševanje košenin porabiti, kakor tudi žitnega in drugega semena, ki se more bolje ukoristiti, nego v slabo in pusto zemljo za vselej zavreči.

Vsakega, tudi le na pol mislečega kmetovalca lastna skušnija uči, da detelja pusto njivo, na kateri je mineralno gnojilo prošlo, zopet izboljša, ker se s svojimi dolgimi koreninami, katere globoko v zemljo segajo, iz spodnjih plasti v zgorenje novih mineralnih gnojil dovede; in take ledine, ako se tudi od časa do časa s živinskim gnojem zadostno pognoje, morejo se pozneje zopet v rodovitno polje, ako to potreba zahteva, premeniti.

Glavna stvar in dobiček pri tem je pa to, da se na ta način na manj in boljše obdelanih njivah prideluje z manjšim trudom več in boljših poljskih pridelkov od ene strani, a več dobre živinske krme pa od druge strani, s pomočjo katere je moč več živine rediti, jo dobro oskrbovati in od nje boljšega užitka imeti.

To bi bil uže precejšen korak do izboljšanja gmotnega položaja, ker se z manjim trudom in delom prideluje boljših poljskih pridelkov, ter tečne živinske krme, poleg česar se družina in živina dobro počuti.

Kaj ti pomaga imeti veliko pustih njiv le površno obdelanih poleg par medlih in sestradanih govejih repov v hlevu; ne od enega, ne od drugega kakega dobička za svoj trud pričakovati ne moreš!

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Gotova pomoč zoper podgane in miši.

Znanstveno društvo v Chicagu je lansko leto razpisalo vprašanje: „kaj so najgotovejši pomočki, da se preženo podgane in miši?“ in je najboljemu odgovoru zagotovilo 20 dolarjev darila. — Nedavno je ono društvo ono darilo pripoznalo dr. Burnetu v Filadelfiji, ki je na gori navedeno vprašanje v latinskem jeziku odgovoril tako-le: „Pomnožite si število mačkov.“ — Dohtarju res ni bilo treba si glave beliti, da je to odgovoril, — vendar pa je pravo zadel.

Ozir po svetu.

Pisma iz Ogerske.

Dolgo dolgo sem odlagal Vam nadaljevati lanska pisma iz Ogerske, gradiva mi sicer zato ni manjkalo, tudi dobre volje ne, pa moči ni bilo. Vendar kaj bi Vam še danes „tandem aliquando“ pisal, da bi „Novične“ bralce zanimalo? — Politika madjarska, večni prepiri tukajšnjih političnih strank, jim menda ne bi ugajali, ker res malo pomena vrednega je na tem, krenem toraj zopet k ogerskim socialnim vprašanjem, katera so bolj znamenita.

Ker se jezadnjič ljudsko štetje vrševalo — v nekaterih ozirih najvažnejše, socialno vprašanje — začnem tedaj z njim zato, ker so njegovi rezultati, kolikor jih je do sedaj uže dovršeno znanih, za ogersko državo jako pomenljivi. Statističen birô še sicer daleko svojega dela ni dovršil, med drugim ni še poročil števila različnih narodnosti, v kateri točki bodo Madjari gotovo velik „prirastek“ imeli, akopram uže znano število skupnega prebivalstva grozno malo pomnoženja pokažuje, ker tukaj se je vpisavalo vse za madjarski „materni“ jezik, kar le količkaj madjarščine lomiti more, da si matere njihove nikoli besedice madjarski govorile niso; to je zahteval ogerski patrijotizem, v katerem se je posebno nemško in judovsko prebivalstvo odlikovalo.

Star in v Avstriji, kakor na Ogerskem jako znamenit ministerijalni svetovalec, rodom trd Nemeč, mi je rekel: „jaz sem za materni jezik vpisal si madjarski, akopram do 15. leta svoje starosti ne kar besede govoril nisem, a to zahteva moj patrijotizem, treba je, drugim dober zgled davati“.

Mimogredé tukaj ne morem si kaj, da ne bi omenil svojega začudenja, kako da je dunajski državni zbor tako perfidno — naj se mi oprusti ta neparlamentarni izraz — stavil za rubriko narodnosti „Umgangssprache“, kajti to je bila prava nemška zavratna past, v katero so imeli padati glupi in nepozorni avstrijski Slavjani. Take zvijače še ultramadjarski peštanski državni zbor ni hotel rabiti, tukaj se je pametno in pošteno stavila rubrika „materni jezik“, za katerega se je tudi vsakdo brez zavira lahko podpisal, dodavši, da tudi madjarski govori, kar se je brez vseh preprirov godilo.

Obéi rezultat celokupnega prebivalstva je zdaj konstatiran. Po tem je koncem leta 1880 se v vsem ogerskem kraljestvu našelo 15 milijonov in 610.700 prebivalcev. Leta 1870. jih je bilo 15 milijonov in 417.300, naraščaj od one dobe je toraj za 193.400; temu malemu pomnoženju pa je še več nego polovico samo glavno mesto Budapešt dalo.

Da je tako grozno malehni naraščaj v teku desetih let tukajšnje merodajne kroge zelo osupnil, se lahko razume. Ugibajo se zdaj vzroki tej pomenljivi prikazni, in premišljava se sem ter tje, kako bi se jim v okom

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Dalje.)

Omenil sem uže zgoraj, da se v Trnovsko-Uremski dolini ob vodi Reki in drugih jarkastih legah nahaja veliko mokrotnih mlak, katere dajejo le kislino in pusto travo za konjsko seno, kakoršno se za male solde v Trst in Reko zvozi in poprodá. Tu se posestnikom in lastnikom takih travnikov yselej še trud, delavci in davki s pridelkom ne splačajo. Če se pomisli, koliko goveje živine bi se v imenovani dolini potem lahko več redilo, ko bi na takih „mlakah“ sladka trava za goveje senó rastla, in koliko bi se potem gotovi kapital te doline zboljšal in pomnožil, mora res človeka srce boleti, da se to uže zdavno zgodilo in vresničilo ni!

Pa zopet me utegne kdo zavrtniti: kako hoče in more sladka trava na mokrotnih tleh rasti? Res je, da v takem stanu, kot so sedaj „mlake“, to biti ne more!

Tu je treba dela, obilno dela, denarja in požrtvovalnosti, v nekaterih krajih več, a v drugih zopet manj, kar hočem v svojem današnjem dopisu po moči na vse strani dokazati in pojasniti.

Prehodil in pregledal sem od časa do časa močvirnata tla Trnovsko-Uremške doline, ter sem pri tem opazil, da bi se dale do malega vse „mlake“ razvoditi ali osušiti in v koristne travnike spremeniti, kajti njih lega je več ali manj na eno ali drugo stran nagnjena; navadno visé proti vodotokom med taistimi in pa proti vodi Reki.

Najbolj mokrotna so ta zemljišča pod Jasenom, pod doljnim Zemonom, okolo male Bukovice in proti Klivniku, pri Kasezah, v bližini Bistrice, pri Trnovem, pod Zarečico in Dobropoljem, pod in za Topolcem, za Zarečjem, pod Smerjam in Marečami. Od male Bukovice do Topolskega mosta tudi na obe strani več ali manj železnični nasipi odtok vode zadržujejo, posebno ob velikih povodnjih. Dalje po dolini doli po Uremu nahaja se še med Lunjem in Ambrožičem večih in precej močvirnatih kosov, kar bi se z večim trudom osušiti dalo. Na teh omenjenih krajih bilo bi pri razvodenji veliko dela, truda in tudi stroškov; a vse drugo bi se pa doseglo le z domačim delom in skoraj brez denarnih žrtev.

Lega „mlak“ in odtekanje večje vode ob deževju uže samo kaže, kam se ima vodi pot odpreti in napraviti.

V prvi vrsti bi se moralo to delo pričeti z reguliranjem vode Reke in njenih stranskih dotokov do pod cerkve svete Trojice nad Periševo mlako, pod Trnovem, ker ta voda z dotoki vred po zavutih ovinkih med „mlakami“ do omenjenega kraja le počasi na dotičnem svetu naprej odteka. Naprej doli proti Uremu je njena struga še dovolj ravna, le na nekaterih krajih je preplitva, kar bi se moralo odstraniti. To izvršilo bi se pa najlože poletni čas ob suhi ali pa ob suhi zimi, ko ima Reka le malo vode.

Drugo, kar bi za tem delom na vrsto prišlo, bilo bi, da se uže sedanjí jarki in odtoki vode med „mlakami“ osnažijo in globočeje skopljejo ter na primernih krajih in bolj mokrih tleh tudi še novi napravijo. S tem bilo bi uže veliko vode odpravljene. Dalje bi se moralo v te glavne in dovolj globoko napravljene odtoké še novih roj in jarkov po legi zemlje napraviti, kateri pa — ni ravno treba, da bi morali odprti biti; zadostovalo bi, da so zadosti globoko skopani, z debelim in robotim kamenjem nadelani, kamenje z narobe obrnjeno rušo pokrito, na kar se zopet do zemeljne plani prsti nasuje. Še boljše bilo bi pa, da se

taki stranski jarki na dnú s plošnatim kamenjem navdéljejo, ob stranéh dva do tri decimetre na visoko obzidajo, potem s plošnatim kamenjem pokrijejo ter se zemljo zasujejo, kar bi bilo nekakim štirioglato rojastim drenažam podobno. Se ve, da najbolje bilo bi pa, ko bi se vse „mlake“ s pravimi drenažami previdele. *)

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Vpliv različne krme na svinjsko meso.

Anglešk živinorejec poroča po svojih izkušnjah o tej zadevi tako le: 1. Najokusnejše in najtežje meso dajejo prešiči, pitani z mlekom. Poleg mleka so različna žita, kakor koruza, ječmen in oves najboljša piča. 2. Krompir daje rahlo, lahko, brezokusno meso, katero tudi pri kuhi mnogo izgubi. 3. Meso prešičev pitanih z otrobi je rumeno, brez jedra in okusa. 4. Lanene preše in lanena semena naredijo meso rahlo, mastno, neokusno. 5. Fižol daje trdo, neprebavljivo, neokusno. 6. želod pa lahko, trdo in nezdravo meso. — Ali je to vse tako, kakor ta Anglež pripoveduje, treba je dokazati po mnogih družih izkušnjah.

Naravoznanske stvari.

Nova polža.

Polževa fauna naše mile in na prirodoslovnih stvaréh tako bogate domovine pomnožila se je zopet za dve pasmi ali speciji. Steknol sem v nekem studencu blizo Predvora dva nová polžka, katerima je g. Clessin, strokovnjak v zadevi polžev, celó odločil novo rodovinsko ime, namreč *Vitrinella*.

Manjši je taki le: Polževino (hišico) ima valjasto s $4\frac{1}{2}$ zavoji, prvi jako ozek in tumpast, drugi hitro rastoč in se zadržnjenim šivom; zadnji zavoj dela tretjino polževine. Ustje je jajčasto z ostrim, nekoliko nazaj zavihanim robom; popkova reža jedva znatna in plitva. Lupinjica živih živalic je rdeče rjava, mrtvih pa bela, gladka in prozorna, visoka $2\frac{m}{m}$; široka pri zadnjem zavoji $0.8\frac{m}{m}$; ustje je dolgo $0.7\frac{m}{m}$, široko pa $0.5\frac{m}{m}$. Po dogovoru z g. Clessinom dal sem temu ličnemu polžku ime: *Vitrinella gracilis*.

Drugi pa je tak: Polževina je kegljasta s $4\frac{1}{2}$ — 5 zavoji, prvi ozek in malo tumpast, drugi in tretji bokast, zadnji pa jako trebušen, vsi, razun prvega, z globokim, zadržnjenim šivom; zadnji zavoj obsega čez polovico polževine. Ustje je hruškonato z ostrim nazaj zavihanim robom; popek vtopljen in odprt. Lupinjica živih živalic je zelenkasta, mrtvih belkasta, skorej gladka, prozorna; visoka $3.2\frac{m}{m}$, široka pri zadnjem zavoji $1.8\frac{m}{m}$; ustje je dolgo $1.2\frac{m}{m}$, široko pa $1\frac{m}{m}$. Počastil je g. Clessin tega polža z imenom nekega polžerja.

Ti polžki so brez oči in jih tudi ne potrebujejo, ker živé v temnini podzemeljskih leno tekočih vodá; zato pa tudi le težko in redkokrat dobiš žive; le takrat je moč jih zasačiti, kedar voda po kakem nalivu naraste in nekatere seboj pripodi, sicer pa le prazne polževine prinaša na beli dan.

Na Št. Urški gori dne 1. aprila.

S. Robič.

*) Tako pridobljene denarne pripomoči dajale bi pri vsuševanju tukajšnjemu prebivalstvu več ali manj zaslužka, kar bilo bi tudi od te strani velika dobrota in podpora. Pis.

vedno tako lahko dobro proda in katera se bode v bodočnosti še veliko lože in boljše prodajala, ker se je vsled dotične postave prihodnje leto ne bode več smelo iz Ruskega in iz podonavskih knježevin v Avstrijo vpelevati, ima v kmetijski obrtniji največo zaslombo.

Kjer je kmetijska obrtnija udomačena, je tudi splošno kmetijstvo in ne le živinoreja na visoki stopinji razvitka, kajti ravno kmetijska obrtnija kaj mogočno na splošni kmetijski napredek upliva. Kjer je kmetijska obrtnija udomačena, udomačeno je tudi — po fabrikah ravno — trgovstvo, promet, in kjer je pa ta, tam je tudi denar, blagostanje!

Kako lep denar da kmetovalec lahko za svoje kmetijski obrtniji namenjene surove pridelke dobiva, pokaže naj sledeči, za 1 se sladkorno peso obsajeni hektar zemlje proračunani preudarek. Vse številke povzete so iz praktičnega življenja, pri srednje ugodnih podnebnih in zemeljskih razmerah in 10 urah dela na dan.

I. Stroški:

oranje, globoko, jesensko 2-6 dni po	2 gold. 30 kr.	5 gold. 98 kr.
oranje, globoko, na spomlad 2 dneva po 2 gold. 30 kr.	4 „ 60 „	
povlačenje 1/2 dneva po 2 gld. 30 kr.	1 „ 15 „	
priprava zemljišča stane toraj skupaj setev pese z rokami . . . 14-3 dni	11 gold. 73 kr.	
zredčanje pese 20 „		
prvo okopavanje pese 20 „		
drugo „ „ 12-5 „		
tretje „ „ 8.33 „		
izkopanje in očiščenje pese 20 „		
skupaj obdelovanja 100-13 dni po 60 kr.	60 gold. 8 kr.	
skupaj vse obdelovanje	71 gold. 81 kr.	
K temu pride še stroškov za:		
20 kilogr. pesnega semena po 60 kr.	12 „ — „	
davki (brez doklad)	8 „ — „	
50 voz gnoja po 2 gold.	100 „ — „	
toraj vsi stroški skupaj znašajo	191 gold. 81 kr.	

II. Dohodki:

250 metr. cent. pese po 1 gld. 29 kr.	322 gold. 50 kr.
45 „ „ perja po 41 kr.	18 „ 45 „
skupaj	340 gold. 95 kr.

Dohodki 340 gold. 95 kr., — stroški 191 gold. 81 kr., po takem ostane čistega 159 gold. 14 kr. od hektara.

K dohodkom prišteti bi se mogle še preše, katere kmetovalec za majhne krajcarje iz tovarne nazaj dobí.

Kakor za sladkorno peso sestaviti bi mogel tudi za vse druge kmetijske obrtniške pridelke enake predarke, al to opustim, in sicer za to, ker pripoznam za našo Pivko ravno sladkorijo za najugodnejšo kmetijsko obrtnijo. (Dal. prih.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Konec.)

Vse povedano velja pa ravno tako, kot za Trnovsko-Uremsko dolino, tudi za mokrotne kraje na Pivki in v Vipavski dolini, kar naj bi se komisijonalno natančneje preiskalo in pregledalo!

Na „mlakah“ po povedanem načinu osušenih in zboljšanih, katere sedaj se svojimi produkti še vsakovrstnih stroškov vselej ne izplačajo, bi se potem na tisoče kvintalov sladke mrve in otave pridelovalo, kar bi se pa ne smelo več v Trst in Reko dobri kup prodajati, nego več in bolj vrste živine domá gojiti, katera

bila bi pravi živi kapital sedaj nad vse obožanega prebivalstva Trnovsko-Uremške doline, Pivke in Vipave.

Po pomnožitvi živine in vpeljavi njenih vrst boljše sorte — dobro oskrbovane, podvojil in še večkrat pomnožil bi se tudi njeni vsestranski vžitek. Redilo bi se poleg krav, s katerimi se sedaj vsa vozarska opravila izvajajo, tudi lože po nekoliko vprežnih volov za vožnjo. Od krave, katera se slabo in pičlo krmi, a poleg tega še vsak dan več ali manj v jarem vprega, ne more se po nobeni ceni še drugega dobrega in zdatnega dohodka gledé vžitka zahtevati.

Kjer je obilo krme, tudi ni potreba poletni čas dan za dnevom goveje živine v vročini na pašnikih pariti in jo sitnim muham v mučenje prepuščati, ter tako veliko gnoja po potih brezkoristno raztrositi, ker se živini lahko doma polaga.

Potem naj bi se v tej dolini, kakor sploh v vsem Postojnskem okraji, slaba navada, mlada teleta in jagnjeta prec od vimena prodajati, za enkrat in za vselej odpravila — izvzeto edino je, kar ni za rejo sposobnega. Mlado drevje naj spodriva staro, onemoglo, a mlada živina pa tudi opešano starino! To je pravi naravni zakon, ne pa narobe, kar bi moral vsak živinorejec vedno pred očmi imeti.

Žalostno in tužno res je gledati, kako ljudje v tej dolini (ne manj na Pivki in v Vipavki dolini) skoraj brez vse izjeme mlada teleta in jagnjeta leto za letom sproti dotičnim „mesarjem-teletarjem“ prodajajo, kateri jih na stotine v Trst in Reko (iz Pivke in Vipave navadno v Trst) na prodaj vozijo! Res, da glavni povod temu je tukajšnje splošno nezasišano uboštvo in revščina, kar se pa s tem ne odpravlja, temveč se le še čedalje bolje množi. Mlado se sproti prodá, staro opeša, postane nerodovitno, se malo opita, kakemu mesarju dobri kup proda, ker nima prave veljave, a drugo krepko se pa več kupiti ne more, ker denarja ni; in tako prizadeti kmet je potem kot tak navadno za vselej moralno in fizično popolnoma umorjen, kateri se nikdar več na „zeleno travo“ pospeti ne more, temveč pride slednjič še ob zemljišče, lastni dom in lastno ognjišče.

Zakaj vse je pa potem tak revež pripraven, mi tukaj ni treba praviti! — Zasluži vse pomilovanje in usmiljenje!

Toraj gospodje občinski predstojniki in drugi ljudoljubi Trnovsko-Uremške doline, Pivke in Vipave, premislite vso to reč in stvar dobro in vsestransko, ganite se tudi v tem obziru za zboljšanje gmotnega stanja vsega prebivalstva, ter se v dosego blagega namena poslužujte vseh postavno dopuščenih sredstev! Budite, kakor tudi vi gospodje sokolegi, ljudstvo pri vsaki priliki na dejansko delo, ter mu pokažite pravo pot do vira srečnejše prihodnosti in zboljšanja tužnega sedanjega bédnega položaja!

Zboljšanje in povzdiga sadjereje, vpeljava krajem primerne domače obrtnije in pomnožitev živinoreje je trojica, katera edina je možna Trnovsko-Uremsko-Vipavske doline in Pivke prebivalcem boljše, milejšo in srečnejšo prihodnost priboriti in zagotoviti.

Bog daj, da bi to moje besedovanje ne ostalo le glas vpijočega v puščavi!

M. Rant, národní učitelj.

Čebelarjem našim

naznanjam, da imam tudi letos še več centov prav lepega pitanca na prodaj, in sicer nekaj od lanskega in predlanskega leta, nekaj pa tudi še od leta 1878. Moj méd je popolnem čist in brez vsake nesnage, ker ni iz-